

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДАГИ
ЮНИСЕФ ВАКОЛАТХОНАСИНИНГ

2019

**ЙИЛДАГИ ФАОЛИЯТИ
БЎЙИЧА ҲИСОБОТ**

unicef | har bir bola uchun

МАМЛАКАТДАГИ ВАЗИЯТ ВА БОЛАЛАР АҲВОЛИ ТЎҒРИСИДАГИ МАЪЛУМОТ

Ўзбекистонда 33,5 миллиондан ортиқ аҳоли истиқомат қилади, уларнинг 10 миллионга яқини болалардир.

Давлат ижтимоий соҳанинг харажатларига миллий бюджетнинг 55% дан ортиғини ажратади. Бу ЯИМнинг 10% дан ортиқ бўлиб, болаларга йўналтирилган инвестициялар ушбу харажатларнинг 78% ни ташкил этади. Болаларга йўналтирилган давлат инвестициялари билан боғлиқ бўлган асосий муаммолар ҳар бир болага тўғри келадиган давлат харажатлари пастлиги, ушбу харажатлар болалар аҳволига қандай таъсир қилишининг ноаниқлиги, инклюзив сиёсат учун кам маблағ ажратилиши кабилардан иборат. Хорижда ишлаётган тахминан бир неча миллион ўзбекистонликлар юбораётган ва баъзи оилалар учун муҳим даромад манбаи бўлган пул ўтказмалари 2018 йилда ЯИМнинг 9% ни ташкил этди.

2006 йилдан бери болалар нафақасини оладиган уй хўжаликлари сони 70% га қисқарган. Болаларни ижтимоий ҳимоя билан қамраб олиш асосан билвосита бўлиб, шу сабабли 0-17 ёшдаги болаларнинг фақат 17% уч турдаги болалар нафақаларидан камида биттасини оладиган хонадонларда яшайди. Болалар нафақасини олиш ҳуқуқи бола 14 ёшга тўлганида – асосий таълимни тугатганидан сўнг тўхтатилади. Ҳисоб-китобларга кўра, ёшларнинг 42% (66% аёллар ва 34% эркеклар) на меҳнатда, на таълим ёки тайёргарликда банд эмас (МТТБЭ).

2016 йилда мамлакатда камбағаллик даражаси (қунига 2100 ккал дан кам истеъмол қилувчи инсонлар сони бўйича ҳисобланган) 12,3% ни ташкил этди. Қишлоқ жойларда эса бу кўрсаткич аҳолининг тўртдан уч қисмини ташкил этган. Амалдаги ижтимоий ҳимоя тизими болали оилаларни камбағалликдан самарали ҳимоя қилмайди: 9 ёшгача бўлган болаларнинг 30% га яқини ва 5 ёшдан 14 ёшгача бўлган болаларнинг 24% энг камбағал квинтиллардан бўлган оилаларда яшайди.

Ўзбекистон болалар яшаб кетиши ва ривожланишининг муҳим кўрсаткичлари

бўйича ижобий натижаларга эришди. Шу билан бирга, чақалоқларнинг яшаб кетиши даражаси хавотирланарли ҳолатда: 5 ёшгача бўлган болалар ўлимнинг 50% улар ҳаётининг дастлабки 28 кунда рўй беради. Сўнгги йилларда ўлик туғилиш ҳолатлари сезиларли даражада ошди. Туғруқдан олдин ва юқори хавфли ҳомиладорлик даврида тиббий хизматларнинг сифати жиддий муаммоларга сабаб бўлмоқда. Соғлиқни сақлаш тизимини ташкиллаштириш ва бошқариш оптимал даражада эмас. Бу эса, соғлиқни сақлаш тизимининг баъзи қисмларида одамларнинг ҳаддан ташқари кўп бўлишига олиб келади ва бу билан оналар ва болаларга кўрсатилаётган тиббий ёрдам сифатидаги муаммоларни келтириб чиқаради. Алоҳида кўрсаткичлар бўйича ҳам, соғлиқни сақлаш муассасаларининг сифатини баҳолаш бўйича ҳам вилоятлар орасида катта фарқ мавжуд.

Расмий маълумотларга кўра, иммунизация қамрови кенг (95% дан юқори) бўлса-да, 2019 йилда қизамиқ ва менингитнинг тарқалиши Иммунизация дастурининг заиф томонлари борлигини кўрсатади. Бундан ташқари, ҳомиладор бўлмаган аёллар ва болаларнинг овқатланиш ҳолати ҳам жиддий муаммо бўлиб қолмоқда: болаларнинг 15% анемия, 50% дан кўпроғи темир моддаси танқислиги ва 6% А витамини етишмаслигидан азият чекмоқда. Болалар осонликча олдини олиш мумкин бўлган касалликларга чалиниб, нобуд бўлмоқдалар. Демак, овқатланиш стратегияларига, юқумли касалликларнинг олдини олишга ва соғлиқни сақлаш тизимига сармоя киритиш долзарб вазифа бўлиб қолмоқда. ОИВнинг онадан болага вертикал равишда юқиши камайган бўлса-да, ҳозирда ОИВ/ОИТС ўлим сабабларидан бири бўлиб, болалар ўртасидаги бу кўрсаткич ўсган.

Ўз жонига қасд қилиш ҳолатлари кўпаймоқда. Айниқса 15-19 ёшли болалар орасида бундай ҳолатлар кўпроқ учрамоқда. Айни вақтда руҳий саломатлик хизматлари анъанавий муассасаларда жойлашган ихтисослаштирилган хизматларга юқори даражада боғлиқдир. Ишчи кучи сифати, тиббиёт бўйича олий таълим муассасаларидаги ва малака оширишдаги таълимнинг эскирган ёндашувларга асосланганлиги ҳамда соғлиқни сақлашни бошқариш ахборот тизимининг яхши ташкил этилмаганлиги соғлиқни сақлаш тизими ва иммунизация дастуридаги кўплаб муаммоларнинг асосий сабабларидир.

2017 йилдан бошлаб таълимнинг кичик тармоқларида муҳим ва юқори мақсадларни кўзлаган ислохотлар амалга оширилмоқда. Ҳукумат таълим сифати ва натижаларини ислохотлар марказига қўйди, шунингдек 2021 йилга келиб 100% қамраб олишга эришиш учун мактабгача таълим муассасаларини кенгайтиришни режалаштирмоқда. Мактабгача таълим кўрсаткичлари ўсган бўлсада, унинг даражаси пастлигича қолмоқда – 2018/2019 ўқув йилида атиги 48% га етди. Бошланғич ва ўрта таълим даражаларида давомат ўртасидаги фарқлар шундан далолат берадики, болалар ушбу босқичларда мактабни ташлаб кетишлари ёки синфда қолишлари мумкин. 2017 йилда 33 минг нафар болалар ва 108 минг нафар ўспиринлар мактабга қатнамаган бўлиб, уларнинг 60% қизлар ва аксарияти ногирон болалардир. Таълим, ижтимоий интеграция ва фуқаролик нуқтаи назаридан мақбул натижаларга эришиш учун Ўзбекистондаги таълим тизимини янада кучайтириш зарур. Умумий ўрта таълимнинг сифати ва ўқувчиларнинг ўқув натижалари жуда ўзгарувчан ва номутаносиб бўлиб қолмоқда: ўқув натижалари бўйича 2018 йилда миллий миқёсда ўтказилган кенг қамровли тадқиқотнинг натижасида маълум бўлишича, ўқувчилар ўз синфлари бўйича кутилганига нисбатан ўртача натижани кўрсатганлар, бошланғич синфларда ўзлаштириш суръати эса паст эканлиги маълум бўлган. 2015 йилда махсус мактаблар ва мактаб-интернатларда таълим олаётган ўқувчиларнинг умумий сони 17 960 тани ташкил этган. Бироқ, махсус мактаблардаги болаларнинг атиги 35% расмий ногиронлик мақомига эга.

Ўзбекистон ўзининг қонунчилик базаси ва болаларни ҳимоя қилиш амалиётини халқаро стандартларга мувофиқлаштириш йўлида муҳим қадамларни қўйди. Қизлар учун никоҳга рухсат берилган қўйи ёш чегараси 18 ёшга қадар кўтарилди ва Инсон ҳуқуқлари бўйича Омбудсманнинг бола ҳуқуқлари бўйича ўринбосари лавозимини жорий этиш масаласи кўриб чиқилмоқда. Вояга етмаганлар никоҳи (асосан қизларга тааллуқли) камаяётган бўлса-да, 2018 йилда бундай никоҳлар сони 4,787 тани ташкил этган.

Деинституционализация сиёсатидаги баъзи бир ютуқларга эришилганлиги ва тегишли ҳаракатлар режаси қабул қилганига қарамай, интернат туридаги муассасалар оиладан ташқаридаги болаларни парваришлашнинг асосий шакли бўлиб қолмоқда. Бундай муассасаларда яшайдиган болалар сони ҳар

100 минг нафар болага 255 тани ташкил қилади ва бу дунё бўйича ўртача кўрсаткичдан икки баравар кўпдир. Интернатлардаги болалар орасида ногирон болаларнинг улуши ҳаддан зиёд кўп бўлиб, 2016 йилда 84% ни ташкил этди. Айни вақтда, меҳнат мигрантларининг болалари кўпинча қариндошлар қарамоғида норасмий қоладилар, шу сабабли улар қонуний идораларда рўйхатдан ўтмайдилар; натижада, улар қанчалик фаровон яшашини доим ҳам талаб даражасида мониторинг қилишга имкон бўлмайди.

Ўзбекистонда вояга етмаган болаларга ихтисослашган одил судловнинг алоҳида тизими мавжуд эмас. Амалдаги жиноий қонунчилик суд жараёнида жабрланувчилар ва жиноятга гувоҳ бўлганларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилмайди. Жиноий жавобгарликка тортиладиган энг кичик ёшга етмаган болалар (жиноят турига қараб 13 ёшдан 16 ёшгача) уч йилгача озодликдан маҳрум қилиниши мумкин. Яқинда ўтказилган баҳолаш шуни кўрсатдики, болаларни ёпиқ таълим муассасаларига жойлаштиришга олиб келадиган “жамиятга қарши хатти-ҳаракатлар” кўпинча оиладаги номаъқул муҳит, камситиш, зўравонлик ва парваришнинг етишмаслиги, оила аъзолари ўртасидаги муносабатларнинг ёмонлиги ва моддий имкониятлар мавжуд эмаслиги сабабли юзага келган.

Қонунчиликда тегишли қоидалар мавжуд бўлишига қарамасдан, мамлакатда оилавий муҳитдан бошлаб, болаларнинг мазмунли иштирок этишини қўллаб-қувватлайдиган механизмлар мавжуд эмас. Болалар ва ёшларнинг қарор қабул қилиш ва ижтимоий ҳаракатлардаги иштироки чекланганлигича қолмоқда. Ёшларнинг заифлиги МТТБЭ кўрсаткичининг юқори даражада бўлиши, руҳий саломатлик муаммолари ва ўз жонига қасд қилиш ҳолатларида, шунингдек, ёшлар орасида меҳнат миграцияси кўрсаткичларининг юқори бўлишида ўз аксини топмоқда.

Қатор манбалар маълумотларига кўра, ажралишлар, болалар ота-оналаридан айирилиши кўрсаткичлари ҳамда уйдаги зўравонликка учраган аёллар тикловчи хизматлардан фойдаланиш даражаси ошмоқда.

Зилзила ва сув тошқини болаларнинг ҳаёти ва фаровонлигини хавф остига қўювчи асосий табиий ҳодисалар бўлиб қолмоқда.

ЭНГ МУҲИМ ЮТУҚЛАР ВА МУВАФФАҚИЯТ ОМИЛЛАРИ

Ҳар бир боланинг омон қолиши ва камол топиши

2019 йилда Ўзбекистон ҳукумати соғлиқни сақлаш соҳасидаги ислохотларни давом эттирди. ЮНИСЕФ ЖССТ билан биргаликда ислохотлар болаларга хизмат кўрсатиш яхшиланишига олиб келишини таъминлаш мақсадида ушбу жараёнда иштирок этди. Масалан, ЮНИСЕФнинг тарғиботи туфайли санитария-эпидемиология хизматларини (шу жумладан иммунизацияни) Соғлиқни сақлаш вазирлиги (ССВ)дан ажратиш режаси бекор қилинди, чунки бу заиф мувофиқлаштириш ва ресурсларнинг қисқариши туфайли болаларни эмлаш қамровига салбий таъсир кўрсатиши мумкин эди. Бундан ташқари, Санитария-эпидемиологик осойишталик агентлиги қошида болалар учун хавфсиз вакциналарнинг узлуксиз мавжудлигини кафолатлайдиган янги Логистика ва таъминот бўлими ташкил этилди. Бунга қўшимча тарзда вакциналарни сотиб олишни режалаштириш ва бюджетлаштириш воситаси қайта кўриб чиқилди, ва ҳозирда ушбу восита совуқлик занжири ускуналарига техник хизмат кўрсатиш модулини ўз ичига олади. Мазкур услуб Соғлиқни сақлаш вазирлиги ва Молия вазирлиги томонидан расмий равишда қабул қилинган. Вилоят ва туман даражаларида совуқлик занжирининг сиғими сезиларли даражада оширилиб, тўққиз хил вакциналарни 750 000 дан ортиқ болаларга етадиган миқдорда хавфсиз сақлаш имконияти яратилди. Вакциналар ва иммунизация бўйича Глобал альянс (ГАВИ) кўмагида Ўзбекистоннинг барча 12 вилояти ва Қорақалпоғистон Республикаси янги қурилган совуқлик занжири омборхоналари ва совуқхоналар билан таъминланди ва уларнинг ходимлари замонавий ускуналар ва технологиялардан тўғри фойдаланишга ўқитилди. Ушбу саъй-ҳаракатлар мамлакатда эмлаш қамровини юқори даражада сақлаб туришга ёрдам беради.

ЮНИСЕФ кўмагида Соғлиқни сақлаш вазирлиги 9 ёшли қизлар учун Одам Папилломаси вируси (ОПВ) вакцинасини жорий этди ва унинг қамрови 96% га етди. Бунга, айниқса катта шаҳарларда вакцинацияга қарши кучли ҳаракатлар

кузатилганига қарамай эришилди. Эмлашга нисбатан қаршиликни енгиш учун ЮНИСЕФ ЖССТ билан биргаликда алоқа стратегиясини ишлаб чиқиш ва амалга оширишни қўллаб-қувватлади, бу эса саломатликни таъминлаш сиёсатига содиқликлик, кўп тармоқли ҳамкорлик ҳамда миллий, минтақавий ва туман даражадаги раҳбарлар томонидан хайрихоҳ фаолиятни рағбатлантирди.

ЮНИСЕФ илмий асосланган маълумотларга таяниб ва тенг ҳуқуқлилик тамойилларига асосланган тиббий ёрдам сифатини яхшилаш режаларини жорий этган ҳолда, туманлар даражасида соғлиқни сақлаш тизимини кучайтириш (ТСТК) ишларини давом эттирди. ТСТК томонидан ЮНИСЕФ кўмагида ушбу ислохотни умуммиллий даражада жорий қилишга мўлжалланган қадам-бақадам йўриқнома ишлаб чиқилди. Ҳукумат ЮНИСЕФнинг 2020 йилдан бошлаб Ўзбекистонда туғилиш ва ўлиш ҳолатларини рўйхатга олишнинг электрон тизимини жорий этиш бўйича тавсияларини қўллаб-қувватлади. Бу масъул вазирлик ва идоралар ўртасида маълумот алмашинувини ва Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти тавсия этган кўрсаткичларнинг самарали таҳлилини таъминлайди. Шу тариқа болалар ўлими сабабларини аниқ рўйхатга олиш ва кузатиб бориш, тизимлар ва кўрсатилаётган хизматлардаги бўшлиқларни аниқлаш ва олдини олиш мумкин бўлган сабаблар туфайли ўлиш ҳолатларини камайтириш учун мувофиқлаштириш чораларини кўриш мумкин бўлади.

Янги туғилган чақалоқларнинг олди олиниши мумкин бўлган ўлим ҳолатларини камайтириш учун Соғлиқни сақлаш вазирлиги томонидан ЮНИСЕФ кўмагида перинатал аудит амалиёти қабул қилинди ва жорий этилди, неонатал ёрдамнинг тўртта стандарти ва неонатал парвариш бўйича ўқув дастурлари ҳамда тиббиёт таълим муассасаларида ўқитувчиларни тайёрлаш жараёни қайта кўриб чиқилди. ЮНИСЕФ, шунингдек, Соғлиқни сақлаш вазирлигига энг номувофиқ аҳволдаги учта вилоятда жойлашган саккизта бирламчи тиббий-профилактика муассасаларида универсал-прогрессив патронаж парвариш тизимини моделлаштиришда ёрдам берди. Фуқаролар уйларига ташриф буюришда бундай ёндашув ҳамшираларга кичкинтойларнинг хавfli аломатларини самарали аниқлаш, ушбу аломатлар тўғрисида ота-оналарнинг хабардорлигини ошириш ва маслаҳатлар бериш ҳамда оғир касалликларга дуч келган оилаларни юқори даражадаги соғлиқни сақлаш хизматларига

йўллаш имконини берди. Ушбу ёндашув самарадорликни оширади, келажакда тиббий ёрдам сифатини яхшилади ва ўлимга олиб келадиган жиддий касалликларнинг пайдо бўлишини камайтиради.

ЮНИСЕФ Соғлиқни сақлаш вазирлигига озиқланиш бўйича миллий сўровни ўтказишда ёрдам кўрсатди ва мазкур сўров Ўзбекистонда бўйи ўсмай қолишлик кўрсаткичлари камайиши бўйича олдинга силжиш бўлганлигини намоиш этди. Шу билан бирга, болалар ва репродуктив ёшдаги аёлларда микроэлементлар етишмовчилиги ҳал қилиниши керак бўлган муаммолар сифатида белгиланган. ЮНИСЕФнинг ахборот-маърифий фаолияти тўғрисида Ўзбекистон Ҳукумати озиқланиш бўйича тадқиқот натижаларига кўра озиқланиш стратегиясини ва микронутриентлар етишмовчилигини камайтириш бўйича ҳаракатлар режасини ишлаб чиқишга қарор қилди. ЮНИСЕФнинг ёрдами билан Ўзбекистон Ҳукумати томонидан Кўкрак сути ўрнини босувчи воситалар ҳамда гўдаклар ва ёш болалар озиқ-овқат маҳсулотларини сотиш Кодекси қабул қилинди.

ЮНИСЕФ ЮНФПА ва Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти билан биргаликда ўсмирлар саломатлиги бўйича вазият таҳлилини амалга оширди ва ҳозирда ўсмирлар саломатлиги бўйича кўп тармоқли стратегия ва ҳаракатлар режасини ишлаб чиқмоқда.

ЮНИСЕФ ОИВ/сифилиснинг онадан болага юқишини олдини олиш учун олдиндан текширув ўтказиш борасида Ўзбекистон Ҳукуматини қўллаб-қувватлади. Инсон ҳуқуқлари бўйича маълумотларни йиғиш ва таҳлил қилиш ва лаборатория масалалари бўйича халқаро экспертлар мамлакатга ташриф буюрдилар ва ОИВ /сифилис онадан болага юқишининг олдини олиш бўйича аниқ тавсиялар бердилар.

Ривожланаётган мамлакатлар ўртасидаги “Жануб-Жануб” ҳамкорликни ривожлантириш бўйича тадбирлар доирасида ЮНИСЕФ Шарқий Европа ва Марказий Осиё минтақасидаги тўртта давлат вакиллари учун ОИВ ва сифилис онадан болага юқишига барҳам бериш тажрибасини ўрганиш мақсадида Таиландга ўқув сафарини уюштирди. Шунингдек, ЮНИСЕФнинг Ўзбекистондаги ваколатхонаси Қозоғистондаги мутахассисларни патронаж парвариши соҳасида тажриба алмашиш учун таклиф қилди.

Ҳар бир бола таълим олиши лозим

2019 йилда ЮНИСЕФ Ўзбекистонда мактабгача таълимни кенгайтириш учун ресурсларни жалб қилишда муҳим роль ўйнади. ЮНИСЕФ 2019-2023 йилларда Ўзбекистоннинг иккинчи Таълим сектори режаси (ТСР) ишлаб чиқилишини қўллаб-қувватлади. Таълим бўйича Глобал Шериклик (ТГШ) томонидан тасдиқланган ТСР таълим соҳасига 70 миллион АҚШ долларидан кўпроқ ташқи ёрдам олиш имкониятини яратди: ТГШнинг 10 миллион АҚШ доллари миқдоридаги гранти мультипликация самарасини берди ва Жаҳон банкининг 60 миллион АҚШ долларидан ортиқ миқдордаги лойиҳаси билан тўлдирилди. Бошқа ривожланиш агентликлари ва донорлар, масалан, Осиё Тараққиёт Банки, ЮНЕСКО ва ЮСАИД ҳам таълим соҳасини қўллаб-қувватлаш учун ТСРдан фойдаланмоқдалар.

2019 йил декабр ойида Сенат “Мактабгача таълим тўғрисида” ги қонунни маъқуллади. Қонун Мактабгача таълим вазирлиги (МТВ) томонидан ЮНИСЕФнинг кенг техник кўмагида ишлаб чиқилган. Қонунда болаларнинг эрта ёшдан бошлаб таълим олиш (ЭЁТ) ҳуқуқлари белгиланган ва ЭЁТ бўйича давлат сиёсатининг йўналишлари кўрсатиб берилган. Ушбу ҳужжатда ҳар бир боланинг давлат мактабгача таълим муассасаларида бир йиллик мажбурий мактабгача таълим олиш ҳуқуқи кафолатланган. Бу муҳим ютуқ, чунки ҳозирга қадар Ўзбекистонда мактабгача таълим ихтиёрий ва пуллик асосда амалга оширилар эди. Шунингдек, ЮНИСЕФ Ҳукуматга ЭЁТ хизматларидан фойдаланиш имкониятларини кенгайтиришда кўмаклашди: кучли ахборот-маърифий фаолият ва МТВга кўрсатилган техник ёрдам натижасида давлат-хусусий шерикликнинг турли шакллари ва ЭЁТнинг муқобил моделлари ишлаб чиқилди: масалан, оилавий, кўп босқичли, турли ёшлилар гуруҳлари кабилар. Булар қаторида, бир йиллик бепул ва мажбурий мактабга тайёрлов таълими ҳозирги кунда Ҳукумат томонидан бир неча минтақаларда юритилмоқда. ЮНИСЕФ 2020 йилда яна бир қатор таълим вариантларининг самарадорлигини баҳолаш учун уларни танланган минтақаларда йўлга қўйишни режалаштирган.

ЮНИСЕФ мамлакатда ўқув дастурлари ва педагогик ёндашувлар соҳасидаги ислохотларни қўллаб-қувватлаб келмоқда. 2019 йилда ЮНИСЕФ ўқувчилар компетенцияларига асосланган биринчи миллий таълим дастурини (МТД) ишлаб чиқишда Халқ таълими вазирлигига ёрдам берди. Мамлакат тарихида

биринчи бор МТД таълимдан кутилаётган асосий натижаларга урғу бериш билангина чекланиб қолмай, уларни йиллик компетенциявий натижаларга тақсимлаб чиқади. Шу билан бирга, МТД дарс бериш ва билимларни баҳолашга бўлган ёндашувларни белгилайди. Бу мактабларда билим бериш ва ўқиш сифатини яхшилашга хизмат қилади. Шунингдек, ЮНИСЕФ мамлакатда дарсликларга оид қонун-қоидаларни кўриб чиқиш ташаббуси билан чиқди ва уларни МТД билан мослаштириш ҳамда уларнинг сифатини оширишга оид тавсияларни ишлаб чиқди. Мактабгача таълим учун ўқув дастурига келсак, ЮНИСЕФ етакчи миллий ўқитувчилар ва инструкторлар гуруҳига мактабгача ўқув дастури ва Болаларни эрта ёшда ўқитиш ва ривожлантириш стандартларидан (БЭЁЎРС) фойдаланиш учун ўқитишда ёрдам берди. Ўз навбатида мазкур жамоа туркум тренинглари ўтказиш йўли билан ҳозирга қадар 38 400 нафар мактабгача муассасалар ўқитувчиларини таёрлашга муваффақ бўлди. Аввалроқ эса ЮНИСЕФ кўмагида БЭЁЎРС ишлаб чиқилган ва қайта кўриб чиқилган эди.

2019 йилда ЮНИСЕФ Ҳукуматга ўқитувчилар малакасини ошириш бўйича янги тизимларни ва ўқитувчиларнинг касбий стандартларини ишлаб чиқишда ёрдам берди. Бу ўқитувчилардан кутилаётган натижаларга аниқлик киратади ва уларнинг малакасини таълим ислохотларига мослаштиради. Мазкур ҳужжат ўқитувчиларнинг малакасини ошириш ва қайта тайёрлаш стандартларини белгилаб беради. Шунингдек, ЮНИСЕФ Таълим сифатини таъминлаш (ТСТ) тизимини, шу жумладан унинг воситалари ва кўрсатмаларини ишлаб чиқишни қўллаб-қувватлади. Ушбу тизим Ҳукуматга таълим сифатини янада яхшилаш учун унинг турли жиҳатларни ўлчашда ёрдам беради.

ЮНИСЕФ ҳукуматга таълимни бошқаришнинг ахборот тизимларини (ТБАТ) ривожлантиришда ёрдам беришни давом эттирмоқда. ЮНИСЕФ кўмагида мактабгача таълим тизими учун ишлаб чиқилган ТБАТ ҳозирда муассасалар, МТМга қабул аризалари ва қабул қилинишга оид статистик маълумотларни жинси, манзили ва МТМ турлари бўйича ажратган ҳолда мунтазам равишда кузатиб бориш ва мониторинг қилишда ёрдам бермоқда.

2019 йилда ЮНИСЕФ иккита тадқиқот мисолида давлат сиёсати органларига маълумот етказиш ва таълим сифати ҳамда ҳисобдорлигини оширишда тадқиқот ва далиллардан қандай фойдаланишни намоиш этди. ЮНИСЕФ

ва ХТВ томонидан 4-синф ўқувчилари ўртасида ўзлаштириш натижаларини баҳолаш бўйича биргаликда ўтказилган тадқиқот мамлакатда таълим даражаси бўйича илк бор далилларни тақдим этди. Ушбу тадқиқот турли омилларнинг Ўзбекистондаги таълим сифатига таъсирини аниқ кўрсатиб берди.

Ушбу тадқиқот илмий асосланган ислоҳот ва дастурларни ишлаб чиқиш учун Ҳукуматга жуда муҳим маълумотларни тақдим этди. Шунингдек, ЮНИСЕФ ота-оналар ва жамоаларнинг “Билимлари, муносабати ва амалиёти” (БМА) мавзусида қуйидаги масалалар бўйича ўз тадқиқотини яқунлади: (1) мактабгача таълимга бўлган талаб; (2) мактаб бошқарувида қатнашиш ва (3) табиий офатлар хавфини камайтириш ва хавфсиз хулқ-атвор. Айтиб ўтилган тадқиқотлар яқин вақтларда Ҳукумат ва унинг шериклари тегишли дастурларни ишлаб чиқишлари учун ахборот ва маълумот манбаи сифатида хизмат қилади.

Ҳар бир болани зўравонлик ва эксплуатациядан ҳимоя қилиш

Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг “Болаларни парвариш қилишнинг муқобил усуллари бўйича кўрсатмалари”га мувофиқ, ЮНИСЕФ Ўзбекистон Ҳукуматига узоқ муддатли ҳаракатлар режаси ва деинституционализация қилиш дастурини ишлаб чиқишда ёрдам берди. Ушбу дастур 2019 йил сентябрь ойида Вазирлар Маҳкамаси томонидан тасдиқланди. Бундай фаолият Ўзбекистон Президентининг болаларни оилаларидан ажратишнинг олдини олиш ва интернат шаклидаги муассасаларнинг ўрнини босувчи муқобил усулларни яратишга оид февраль ойидаги қарорига ҳамоҳанг равишда амалга оширилди. Бундай амалиёт болаларни муассасаларга жойлаштириш ёндашувлари ўрнига уларни оила кўринишидаги тарбиялаш шароитларига жойлаштиришни назарда тутди ва болаларни ўз оилаларидан кераксиз ажратишнинг олдини олади.

ЮНИСЕФ ижтимоий хизмат кўрсатиш тизимининг асосий элементи сифатидаги ижтимоий ходим касбига оид масалани илгари суришни давом эттирмоқда. Ҳисобот даврида Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги ЮНИСЕФ кўмагида ишлаб чиқилган ОЎЮларида ижтимоий иш бўйича тўрт йиллик бакалаврият

таълим дастури ва амалиётчилар учун ижтимоий иш бўйича тўрт ойлик қисқа муддатли ўқув дастури тасдиқланди. Ҳукумат ўз сиёсий ёндашувини ўзгартириб, уни муҳим низомий позициялар ва ваколатларга таъриф бериш ва ижтимоий ҳимояга муҳтож оилаларга Ижтимоий хизматлар ходимларининг Глобал альянси талаблари доирасида ихтисослашган ижтимоий хизматларни тақдим этишга йўналтирди.

Бундан ташқари, Ҳукумат жорий йили адлия тизимини ислоҳ қилиш доирасида болалар учун одил судлов масалаларига ҳам алоҳида эътибор қаратди. 2019 йилнинг апрель ойида Жиноят кодексига тузатишлар киритиш билан бир қаторда, ЮНИСЕФ Бош прокуратуранинг Тошкент шаҳридаги туманларидан бирида “Муқобил чоралар ва тикловчи адлияни бошқариш” бўйича инновацион лойиҳани амалга оширишни қўллаб-қувватлади. Лойиҳани жорий қилиш даврида ушбу туманда кўриб чиқилган ҳолатларнинг 50% да муқобил чоралар қўлланди.

Тизим даражасидаги ютуқлар Ўзбекистонда балоғатга етмаган болаларга нисбатан одил судлов тизимини кенг миқёсда ислоҳ қилишга олиб келди. ЮНИСЕФ 2018-2019 йилларда Бош прокуратура билан ҳамкорликда олиб борган фаолияти натижасида 2019 йилнинг май ойида Ўзбекистон Республикаси Президентининг мамлакатдаги тўртта ихтисослаштирилган ўқув муассасаларидан иккитасини ёпиш тўғрисидаги қарори қабул қилинди. Ушбу муассасаларга болаларни йўллашнинг энг кичик ёши 11 ёшдан 14 ёшгача кўтарилди ва қолган шундай муассасаларда психологлар учун қўшимча лавозимлар белгиланди. Бу БМТнинг Бола ҳуқуқлари бўйича қўмитасининг Ўзбекистонда вояга етмаган болаларга нисбатан одил судлов тизимини ислоҳ қилиш бўйича тавсияларини бажариш йўлидаги муҳим қадамдир.

Қуролли тўқнашувлар ҳудудларидан қайтариб олиб келинган болаларнинг эҳтиёжларига жавобан, 2019 йил июнь ойида ЮНИСЕФ ва Ҳукумат ўртасидаги қўшма ҳаракатлар режаси қабул қилинди. Бу ҳужжат қайтиб келганларни узоқ муддат давомида қўллаб-қувватлаш ва ўз оилалари ва жамоаларига қайта қўшилишларини таъминлади. Ушбу дастур доирасида, ЮНИСЕФ 35 нафар мутахассислар ва давлат хизматчиларини Сурия ва Ироқдан қайтиб келган барча болаларга нисбатан ишларни бошқариш усулини қўллашга ўргатди. Бу 108 нафар болани ўз оилалари ва жамоаларига реинтеграция қилиш даврида

уларни руҳий-ижтимоий қўллаб-қувватлашни таъминлади. ЮНИСЕФ нинг учта мамлакатлар ваколатхоналари ва иккита минтақавий бўлимлари ўртасида “Жануб-Жануб” доирасида ривожланаётган мамлакатлар ҳамкорлиги йўналишида фаол ҳамкорлик юритишнинг ёрқин мисолидир.

Ҳар бир бола ҳаётда тенг имкониятларга эга

2019 йилда ЮНИСЕФ Ҳукуматга ижтимоий ҳимоя тизимининг интеграциялашган институционал лойиҳасини амалга ошириш учун техник ёрдам кўрсатди. Ҳукумат ва ЮНИСЕФ биргаликда Ижтимоий ҳимоя бўйича давлат органини тузиш тўғрисидаги қарор лойиҳасини ишлаб чиқдилар. Мазкур қарор лойиҳаси тасдиқлаш учун Президент девонига тақдим этилди. Ушбу ташаббусни қўллаб-қувватлаган ҳолда, ЮНИСЕФ Ҳукуматга 2020-2021 йилларда ижтимоий ҳимояни мувофиқлаштириш бўйича ягона давлат органи/ мувофиқлаштириш механизмини яратишда кўмаклашиш учун ресурсларни сафарбар қилиш бўйича БМТ агентликларининг қўшма саъй-ҳаракатларига етакчилик қилди.

2018 йилда ишлаб чиқилган таҳлилий маълумотлар ва микро-моделлаштириш воситаларидан фойдаланган ҳолда, ЮНИСЕФ болалар нафақалари соҳасини ислоҳ қилишга оид ахборот-маърифий фаолиятни бошлади ва Олий Мажлис, Молия вазирлиги, Бандлик ва меҳнат муносабатлари вазирлиги, Хотин-қизлар қўмитаси каби юқори даражадаги манфаатдор томонлар билан ҳамкорлик қилди. Ўзбекистон Жаҳон банкининг инсон капитали мавзуси бўйича тажриба-синов учун танланган мамлакати эканлигини инобатга олган ҳолда, ЮНИСЕФ Ўзбекистонда универсал ижтимоий ҳимоя томон ҳаракатланиш бўйича умумий қарашларни ишлаб чиқиш учун Жаҳон банки билан юқори даражадаги сиёсий мулоқотларни бошлаб юборди.

Молия вазирлиги ва ЮНИСЕФ 2018 йилда ишлаб чиқилган концепция асосида Сирдарё вилоятида ижтимоий ҳимоя қилишнинг ягона реестри, интеграциялашган бошқарув ахборот тизимини тажриба-синов тарзида ишга туширдилар. Тизим ижтимоий нафақаларни, шу жумладан болалар учун нафақалар белгилаш, тайинлаш ва тўлаш жараёнларини охиригача рақамлаштиришни ўз ичига олади.

ЮНИСЕФ ижтимоий ҳимоя тизимини янада бардошли ва таъсирчан ҳолга келтириш борасидаги саъй-ҳаракатларини давом эттирар экан, фавқулодда вазиятларда мавжуд нақд пул ўтказмалари механизмларидан инсонпарварлик ёрдами учун нақд пул ўтказишда фойдаланиш бўйича ҳукумат салоҳиятини ошириш бўйича иш олиб борди.

Ҳукумат ва фуқаролик жамияти ташкилотларининг мутасадди ҳукумат органларини хабардор қилиш учун ёшлар ҳаётини мониторинг қилиш ёрдамида кузатиш имконияти оширилди. Бунга ЮНИСЕФ томонидан қўллаб-қувватланаётган ёшларнинг аҳолини ҳар томонлама таҳлил қилиш, маҳаллий ҳокимият органлари билан ёшлар муаммолари бўйича тўртта минтақавий маслаҳатлашиш тадбирларини ўтказиш ҳамда “U-Report” фаолиятини кенгайтириш орқали эришилди.

ЮНИСЕФ Ёшлар иттифоқи ва “Юксалиш” миллий ҳаракати билан ҳамкорликда ёшларнинг интилишлари, эҳтиёжлари ва хавф-хатарлари бўйича уларнинг ўртасида биринчи марта миллий сўровни ўтказди. Ушбу сўровдан олинган маълумотлар 2020 йилда ёшларга оид давлат сиёсати ва дастурларни ишлаб чиқиш учун қўлланилади.

Ёшларнинг қарорларни қабул қилишдаги иштирокини қўллаб-қувватлаш мақсадида ЮНИСЕФ “Юксалиш” ҳаракати билан биргаликда учта вилоят ҳокимлари билан ёшлар ўртасида 4 та минтақавий маслаҳатларни ўтказди. Маслаҳатлашув тадбирларида жами 123 нафар ёшлар – 66 та қизлар ва 57 та йигитлар қатнашди. Ёшлар томонидан таклиф қилинган бир қатор ечимлар, шу жумладан университетларда профессионал тайёргарлик марказларини ташкил этиш, аэропортлар ва темир йўл станцияларида китоб ўқиш бурчакларини ташкиллаштириш ва ўқишни тарғиб қилиш учун экологик онгни ошириш кампаниясини биргаликда амалга ошириш учун маҳаллий ҳокимият органлари томонидан қабул қилинди. Маслаҳатлашув тадбирининг иштирокчиларидан бири тажриба орттириш ва кейинчалик экологик инқироздан зарар кўрган Орол денгизи ҳудудида дарахт экувчи робот прототипини ишлаб чиқишни давом эттириш мақсадида Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгашига таклиф қилинди.

“U-Report” муваффақиятли ишга туширилиши ва 2018 йилда тез ўсиши натижасида, 2019 йилда энг чекка ҳудудлардаги ёшларни миллий даражадаги қарор қабул қилувчилар билан мулоқотга жалб қилиш учун саккизта минтақавий кампаниялар ўтказилди. 2019 йил охирида Ю-респондентлар сони 38 000 дан ошди. Республика бўйича еттита Ёшлар қўмитаси ташкил этилган ва 200 нафардан ортиқ ёшлар фаол равишда кўнгиллилар сифатида фаолият юритиб, йигит-қизларнинг иштирокини оширишга хизмат қилмоқдалар.

Ёшлар иштирокининг аҳамияти тўғрисида хабардорликни ошириш ва ёшлар сиёсатини ишлаб чиқиш ва амалга оширишга ёшларни жалб қилиш бўйича миллий шериклар салоҳиятини юксалтириш учун ЮНИСЕФ биринчи маротаба Ёшлар иттифоқи раиси ва ёшларнинг БМТнинг ЭКОСОС ёшлар форумида расмий иштирок этишларига кўмаклашди. Бундай саъй-ҳаракатлар ёшларни жалб қилиш ёндашувларининг ўзгаришига ва эътибордан четда қолган ёшларга ўз фикрларини баён этиш ва ҳаракатланиш имкониятларини тақдим этишнинг муҳимлигини тушунишга ёрдам берди.

Бола ҳуқуқларини амалга оширишни мониторинг қилиш ва ишончли маълумотларни ишлаб чиқиш

2019 йилда ЮНИСЕФ ўн та йирик тадқиқот ва изланишларни амалга оширди. Улар бола ҳуқуқларини ҳимоя қилиш соҳасида ахборот-маърифий фаолият юритишга асос солди. (батафсил тафсилотлар ҳисоботнинг бошқа қисмларида келтирилган). Муфассал тайёрланган “Ўзбекистондаги болалар аҳволининг таҳлили”да турли манбалар, шу жумладан ЮНИСЕФ тақдим этган ахборот ва маълумотлар тўпланган бўлиб, унда болалар ҳуқуқларидан маҳрум бўлиши ҳолатлари ва сабаблари кўриб чиқилди ва болалар ҳуқуқларини амалга ошириш бўйича оммавий муҳокамалар учун замин яратилди.

ЮНИСЕФнинг тавсияларига амал қилиб, 2019 йилнинг апрель ойида мамлакат ўзининг 5-чи Миллий маърузасини БМТнинг Бола ҳуқуқлари тўғрисидаги қўмитасига тақдим этиб, Ўзбекистонда бола ҳуқуқларини амалга оширишга оид амалий мулоқот учун йўл очиб берди.

Гендер тенглик

ЮНИСЕФ нинг гендер тенгсизлиги масалаларини ҳал қилиш бўйича Ўзбекистондаги стратегияси гендер аспектларини ЮНИСЕФ дастурларига киритиш орқали амалга оширилади. Шу сабабли 2019 йилда ўтказилган барча тадқиқот ва изланишларда дастурларни янада самарали амалга ошириш мақсадида гендер хусусиятларидан келиб чиқадиган тафовутларга алоҳида эътибор қаратилди. Тадқиқотларда қонунчилик, ижтимоий меъёрлар ва анъаналар, патриархал ва иерархик оилавий тузилмалар, кучли гендер меъёрлари, стигма ва камситиш ўртасидаги жиддий тафовутлар болалар дуч келадиган маҳрумликлар сақланиб қолишига ва уларнинг оғирлашишига сабаб бўлиши мумкинлиги яққол намоён этилган.

Масалан, ихтисослаштирилган ўқув юртларидан қайтган болаларни оилалар ва ҳамжамиятларга реинтеграциялаш, таълим дастурининг миллий тузилмасини ишлаб чиқиш, мактабгача таълим тўғрисидаги қонунни тайёрлаш, ўсмирлар саломатлигини муҳофаза қилиш бўйича мульти-секторал стратегияни ишлаб чиқиш ҳамда гендер омилларини ҳисобга олган ҳолда ОПВга қарши вакцинани жорий қилиш ўғил ва қиз болалар ҳуқуқлари тенг даражада таъминланишида муҳим роль ўйнади.

Мулоқот (Коммуникациялар)

ЮНИСЕФ мулоқотни болалар фаровонлигига дахл қиладиган соҳаларда, масалан, хизматларга бўлган талабни шакллантириш ёки ижобий хулқ-атвор моделини қабул қилиш учун ҳамжамиятга таъсир кўрсатишда қўлга киритилаётган натижаларни яхшилаш стратегияси сифатида қўллайди (юқорида тилга олинган).

ЮНИСЕФ мамлакатдаги ёшлар ва қарор қабул қилувчиларнинг оммавий ахборот воситаларидан фойдаланиш одатларини тушуниш учун янада самарали алоқа стратегияларини ишлаб чиқишга ёрдам берадиган медиа тадқиқотини яқунлади.

Ижтимоий ахборот платформалари ишга туширилиб, уларда болалар мавзулари ва ЮНИСЕФнинг фаолиятига оид маълумотлар эълон қилина бошланди. Бу

обуначилар сонининг кўпайишига ва иштирокнинг фаоллашувига олиб келди. ЮНИСЕФ нинг ижтимоий тармоқлардаги akkaунтлари кузатувчиларининг умумий сони 9 785 кишидан ортиб кетди. ЮНИСЕФ нинг Ўзбекистондаги ваколатхонаси веб-саҳифаси эндиликда ўзбек, рус ва инглиз тилларида юритилмоқда.

“Дунё болаларининг аҳволи тўғрисидаги ҳисобот” (2019 йил учун) Ўзбекистондаги болаларнинг овқатланиш ҳуқуқларини ҳимоя қилишга қаратилган “Овқатланиш бўйича миллий сўровнома ҳисоботи” билан бир вақтда эълон қилинди.

Бола ҳуқуқлари ўрисидаги конвенциянинг 30 йиллигини нишонлаш учун ЮНИСЕФ “Миллий болалар саммити” телевизион шосини ташкил қилди ва унда ижтимоий жиҳатдан заиф болалар ва уларнинг етакчилари Ҳукуматнинг юқори лавозимли вакиллари билан учрашдилар. Болалар ва ёшлар Ҳукумат вакилларини ўз ҳуқуқлари учун масъул тутдилар ва уларнинг иштироки туфайли машҳур телешоу муваффақиятли ўтди. Шунингдек болалар ва ёшлар ЮНИСЕФ ва БМТ офисларига ташриф буюрдилар ҳамда Hyatt Regency хусусий компаниясига бориб, раҳбарият билан учрашув ўтказдилар.

ЮНИСЕФ болаларга нисбатан зўравонликка барҳам бериш ва жамоат платформаларида камдан-кам муҳокама қилинадиган масалаларни ҳал этиш бўйича қизларнинг тенг ҳуқуқларини таъминлашга қаратилган тадбирларни ўтказди.

Бошқарув

ЮНИСЕФ ўз ресурсларидан дастур мақсадларига мувофиқ равишда энг самарали тарзда фойдаланишни таъминлашга тобора кўпроқ эътибор қаратмоқда. ЮНИСЕФнинг фаолият бўйича масъул бўлинмаси бозор таҳлилини амалга оширди ва бевосита дастурларни амалга ошириш эҳтиёжларига йўналтириш мақсадида маблағ ажратиш учун манфаатдор томонлар билан музокаралар олиб борди ва фаолиятга оид амалий харажатларини минималлаштиришга эришди. Ўтган йилги ҳисобот даврига нисбатан банкнинг комиссия харажатларини 20% га қисқартиришга эришилди, мобил алоқа тарифларининг келишилган асосда ўзгартирилиши эса маблағларнинг 30% ни тежашга олиб келди.

Дастурни “нарх ва сифатнинг энг яхши нисбати” тамойили асосида амалга ошириш мақсадида ЮНИСЕФ ушбу амалиётларни бошқариш жараёнларини қайта кўриб чиқди. Масалан, матбаа хизматлари соҳасида узоқ муддатли келишувлар ўрнатилди. Энг яхши ва якуний таклиф бўйича рақобатбардош музокаралар 280,000 АҚШ долларини тежашга имкон яратди.

ЮНИСЕФ дастурлари тараққиёт учун технологиялар соҳаси мутахассислари томонидан қўллаб-қувватланмоқда. Мисол учун, ЮНИСЕФ томонидан таълим секторида сифатни таъминлаш тизимини яхшилаш учун электрон платформани ўз кучлари билан ишлаб чиқишга эришилди.

ЎЗЛАШТИРИЛГАН САБОҚЛАР ВА ИННОВАЦИЯЛАР

Ўзлаштирилган сабоқлар

Мамлакатдаги жорий дастур давомида ЮНИСЕФ болалар ҳуқуқларини амалга ошириш ва рағбатлантириш учун қулай шарт-шароитларни яратишда Ўзбекистон Ҳукумати билан фаол ҳамкорлик қилиб келмоқда. ЮНИСЕФ кўмагида кўплаб қонунлар, стратегик ҳужжат ва дастурлар қайта кўриб чиқилган ёки ишлаб чиқилган. ЮНИСЕФнинг мамлакатдаги тажрибаси шуни кўрсатадики, агар бундай сайъ-ҳаракатлар ислоҳотларни амалга ошириш даврида ва ундан кейин салоҳиятни оширишга қаратилган тадбирлар билан биргаликда олиб борилмайдиган бўлса, ўзгаришларга эришиш қийин бўлиши мумкин. Такмиллаштирилган норматив-ҳуқуқий ва дастурий муҳит ислоҳотлар жараёнида уларни қўллаб-қувватлаш учун малакали ходимларни талаб қилади. Салоҳиятни ошириш бўйича тадбирлар бевосита ходимларни ўқитишдан тортиб, халқаро илғор тажрибалар билан танишиш ёки ислоҳотлар жараёнида узлуксиз равишда кўмаклашиб туриш каби кўринишларда бўлиши мумкин. Муваффақиятга эришиш учун информацион бошқарув тизимларини жорий қилиш, ўқув дастурларини ислоҳ этиш ҳамда таълим соҳасида миллий баҳолаш тизимини жорий қилишда мувофиқлаштирилган стратегиялар ҳал қилувчи аҳамиятга эга эканлигининг ёрқин мисолидир.

Муҳим ислоҳотларни амалга ошириш вазифаси ислоҳотларни илгари суриш учун комплекс таъсир кўрсатиш стратегияси ва ахборот-маърифий тадбирлар режасини ишлаб чиқишни талаб этади, чунки бу масаладаги қийинчиликлар ва тўсиқлар нафақат қулай шароитлар йўқлиги ва давлат хизматчиларининг салоҳияти пастлиги, балки жамиятда ўрнашиб қолган ижтимоий меъёрлардан иборатдир. Масалан, Президентнинг ёшлар сиёсати оид ёндашувни қайта кўриб чиқиш юзасидан қилган даъвати ва ЮНИСЕФнинг ёшларни жалб қилиш борасидаги давомий тарғиботлари ва ташаббусларига қарамай, сиёсатни шакллантириш ва амалга ошириш жараёни хали ҳамон марказлаштирилган ва юқоридан пастда йўналтирилган тусда қолмоқда.

ЮНИСЕФ болалар ҳимоясини таъминлаш масалаларини Ҳукуматнинг миллий даражадаги стратегиясига киритишга эришди. Айтиш мумкин, тизимли ёндашув муҳим бўлса-да, хизматларни оила даражасида шакллантириш ва тақдим этиш бир-бирини ўзаро мустаҳкамлайдиган ҳаракатлар эканлигини ёдда тутиш лозим. 2019 йил давомида ЮНИСЕФ ва туман ҳокимликлари ўртасидаги ўзаро муносабатлар нафақат маҳаллий даражада хизматларни кучайтириш кераклигини тасдиқлади, балки айтиш мумкин, хизматларга бўлган талаб ҳамда оилалар ва болаларнинг хабардорлигини оширишни бир вақтнинг ўзида олиб бориш лозимлигини кўрсатди. Бунинг учун болалар ҳуқуқлари тўғрисидаги хабардорликни ошириш, шунингдек, болаларни оилавий муҳитдан ажратишнинг олдини оладиган ижтимоий меъёрларга ўзгартиришлар киритишга жамоалар ва фуқаролик жамиятини жалб қилиш талаб этилади.

ЮНИСЕФ томонидан қўллаб-қувватланган дастурлардан бири бўлмиш ижтимоий ҳимоя соҳасида самарали мувофиқлаштириш механизмини яратиш дастури, сиёсий келишмовчиликлар ҳамда долзарблик ва муддатлар, шунингдек, унинг тузилиши ва асосий функцияларига оид қарашлардаги фарқларни юзага келтирди. Ушбу дастур доирасида ўзлаштирилган асосий сабоқ айтиб ўтилган мавзуларни муҳофаза қилиш ва маслаҳатлашувларга кенг доирадаги миллий ҳамкорлар ва ривожланиш борасидаги шерикларни жалб қилиш заруратини англаб етишдан иборат бўлди.

Сиёсий ва дастурий ислохотларни амалга ошириш учун далилларни тўплаш ва тадқиқотлар натижаларидан фойдаланиш жуда муҳим роль ўйнади. Ҳисобот даврида ЮНИСЕФ “Ўзлаштиришни баҳолаш миллий тадқиқоти” ва “Овқатланиш бўйича миллий сўровнома” каби кўплаб тадқиқотларни яқунлади. Биринчи тадқиқот натижалари ЮНИСЕФ томонидан кутилган эди ва шунинг учун унинг дастурига умуман таъсир кўрсатмади. Аммо тадқиқот хулосалари ушбу Дастур ва ЮНИСЕФ билан ҳамкорлик қилишга бўлган ишончни кучайтириш учун Ҳукумат масъулиятини оширишга жиддий таъсир ўтказди. Соғлиқни сақлаш соҳасига келсак, миллий тадқиқот натижалари кенг тарқатилгандан сўнг, мамлакатда овқатланиш масаласига оид дастурларга бўлган қизиқиш кучайди ва давлат дастурлари орасида уларнинг мавқеи сезиларли ошди. Ўзбекистондаги каби жадал суръатлар билан олиб борилаётган ислохотлар

шароитида шерикларнинг ортиб бораётган талабларига тез фурсатларда жавоб бериш ва айтиш чоғда натижаларга эътибор қаратиш осон эмас, албатта. Бундай ислохотларнинг дастлабки босқичларида мослашувчанлик ва тезкорлик муҳим роль ўйнайди, аммо ишонч шакллантирилгач, стратегик аралашув соҳаларига нисбатан танланган қарорлар қабул қилиш вақти келади. Ушбу ўзгариш ривожланиш контекстини, сиёсий ва иқтисодий вазиятни яхши тушуниш ҳамда бу билан боғлиқ хавф-хатарларни баҳолашни талаб қилади.

Инновациялар

Ягона реестрнинг жорий этилиши ижтимоий ҳимоя тизими интеграциясидаги инновациялар ҳамда ушбу тизим дастурлари янада самарали амалга оширилишининг мисоли бўла олади. Ягона реестр Давлат Солиқ қўмитаси, Ички ишлар вазирлиги, Бандлик ва меҳнат муносабатлари вазирлиги каби идораларнинг маълумотлар базалари билан бирлашганлиги келиб тушаётган муносабатларга тезда ишлов беришга имкон яратди. Бу Ҳукуматга аҳоли билан манзилли фаолият олиб боришда амалдаги, қоғоз ҳужжатларга асосланган ва субъектив амалиётни янада шаффоф ҳамда тасдиқланадиган мезонларга таянган синовнинг самарали воситалари билан алмаштиришга имкон берди. Охир-оқибат, барча ижтимоий ҳимоя дастурларининг Ягона реестрга киритилиши унинг ижтимоий ходимлар ва тегишли вазирликлар учун ишларни самарали бошқариш воситасига айланишига имкон беради.

Дастурий ривожланиш учун эътиборли ва ишончли маълумотлар муҳим аҳамиятга эга, лекин улардан фойдаланишнинг имкони доим ҳам мавжуд бўлавермайди. Маълумотларнинг етишмаслиги дастурлардаги мақсадларга муваффақиятли эришишда маълум қийинчиликларни келтириб чиқариши мумкин. Маълумотлар чекланган шароитда зўравонлик ва гендер масалалари бўйича кампанияларни тайёрлаш ва амалга оширишда кўмаклашиш учун ЮНИСЕФ ёшлар фикрлари асосидаги кампанияларни ишлаб чиқди. Ю-респондентлар ўз фикрлари билан ўртоқлашишга чорланди ва уларнинг тасаввурлари асосида тегишли тадбирлар ўтказилди.

Ҳисобот даврида ЮНИСЕФ муқобил ва инновацион мактабгача таълим дастурларининг концептуал асосларини ишлаб чиқди. Бугунги кунда МТВ

томонидан бир йиллик мактабгача таълим дастурлари бошқариб борилмоқда. Давлат ва хусусий шериклик моделларидан фойдаланган мактабгача таълим муассасалари ҳам ЮНИСЕФнинг техник маълумотлари асосида ишлаб чиқилган. Мамлакатда биринчи марта ташқи баҳолаш билан бир қаторда, таълим муассасаларининг ўзини ўзи баҳолаш концепцияси ва воситалари жорий этилди. Ўзбекистонда таълимни баҳолашнинг миллий тизими доимо анъанавий ностандарт тест усулларига асосланиб келган. Лекин ЮНИСЕФ кўмаги билан энг яхши халқаро амалиётга мос келадиган янги восита ва усуллар жорий этилди. Бу эса кўп ўлчовли моделлар асосида таҳлил қилиш имкониятини яратди.

Бирлашган Миллатлар Ташкилоти
Болалар жамғармасининг
Ўзбекистондаги ваколатхонаси
Ўзбекистон Республикаси, Тошкент,
100029, Ш. Рашидов кўчаси, 16-уй,
“Пойтахт” Бизнес маркази
Телефон: +998 71 233 95 12
Email: tashkent@unicef.org
www.unicef.uz